

چشم‌انداز تولید صنعتی جهان تا ۲۰۲۶

گزارش موسسه اقتصادی آکسفورد

مرکز مطالعات استراتژیک کارآفرینی

مهر ۱۴۰۲

مجمع کارآفرینان ایران
Iran Entrepreneurs Forum

چکیده

چشم‌انداز بخش صنعت طی سالیان پیش‌رو از مسیرهای مختلفی تحت‌الشعاع عوامل برون‌زا قرار گرفته است. اگر تا پیش از این بخش صنعت به دلایلی نظیر افت بهره‌وری، کمبود سرمایه‌گذاری یا کمبود نیروی کار ماهر روبرو بود و مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی زمینه‌ساز رکود صنعتی در قاره‌های مختلف و جهان می‌شدند امروز بحران‌های برون‌زا منبث از فضای امنیتی-سیاسی جهان زمینه‌ساز کوتاه شدن افق بخش صنعت شده است. در گزارش‌های مختلف مسائلی مانند تنش‌های ژئوپلیتیکی، گسست زنجیره تامین، جدال بر سر فناوری‌های مرزی، تورم و موج حمایت‌گرایی^۱ و بازگشت به اقتصاد ملی^۲ موجب شده تا صرفه‌های مقیاس در اقتصادها به دلیل کاهش میل به همکاری کمرنگ شود. تصویری که اخیراً موسسه اقتصادی آکسفورد از چشم‌انداز ۴ سال آتی بخش صنعت به تفکیک رشته فعالیت‌ها ارائه داده است، گویای چیرگی فضای امنیتی بر همکاری در سالیان آتی به ویژه در سال ۲۰۲۴ است؛ موضوعی که اثر عمیقی بر تحولات اقتصادی جهان خواهد داشت. گزارش حاضر سعی دارد تصویری روشن از آینده بخش تولید صنعتی جهان ارائه کند؛ به این امید که صنعتگران داخلی بتوانند با درک دقیق از موقعیت‌های جدید، چشم‌انداز روشنی پیش‌روی خود و اقتصاد ایران بکشایند.

کلیدواژه: اقتصاد جهان، تولید صنعتی، چشم‌انداز صنایع جهان، سال ۲۰۲۶، رشد تولید، موسسه اقتصادی آکسفورد

^۱ Protectionism

^۲ Homeland Economy

همه آنچه در آخرین گزارش موسسه اقتصادی آکسفورد آمده گویای کاهش نرخ رشد تولید صنعتی در جهان است. پس از بحران ناامیدکننده کرونا و همه‌گیری این بیماری، فضای تولید به وضعیت قبلی بازنگشت. با اینکه نرخ‌های رشد قابل توجه در بسیاری از رشته فعالیت‌های صنعتی در دو سال ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ تا حدی توانست در احیای سطح تولید جهان و بازگشت به وضعیت پیش از همه‌گیری کرونا اثربخش باشد با این حال ترس از ظهور مجدد این قسم از مشکلات در کنار افزایش سطح تنش‌های امنیتی در جای‌جای جهان موجب شد تا ایده گسست زنجیره تامین جهانی^۳ و کاهش ریسک ادغام اقتصادها^۴ روی میز بسیاری از کشورها قرار گیرد و صنایع نیز ناگزیر از هماهنگ‌سازی خود و فرآیند تولید خود با این وضعیت جدید و برون‌زا هستند. به وضوح مشخص است که زنجیره‌های تامین جهانی تحت فشار هستند و هر روز وضعیتی پیچیده‌تر می‌شوند. از آنجایی که تولیدکنندگان برای یافتن زمان جهت جبران هزینه‌ها در تلاشند، باید با زنجیره تامین پراکنده و پیچیده به ادامه رقابت بپردازند. با افزایش سرعت تغییرات، تولیدکنندگان به یک استراتژی برای مدیریت زنجیره تامین پیچیده نیاز دارند که انعطاف‌پذیر، سریع و قابل اعتماد باشد. زنجیره‌های تامین در هسته‌ی مرکزی خود، در مورد ارتباط تامین‌کنندگان با مشتریان خود و دریافت اطلاعات صحیح از تامین‌کنندگان برای کاهش تعداد واسطه‌های بزرگ و کوچک نیازمند مدیریت هستند.

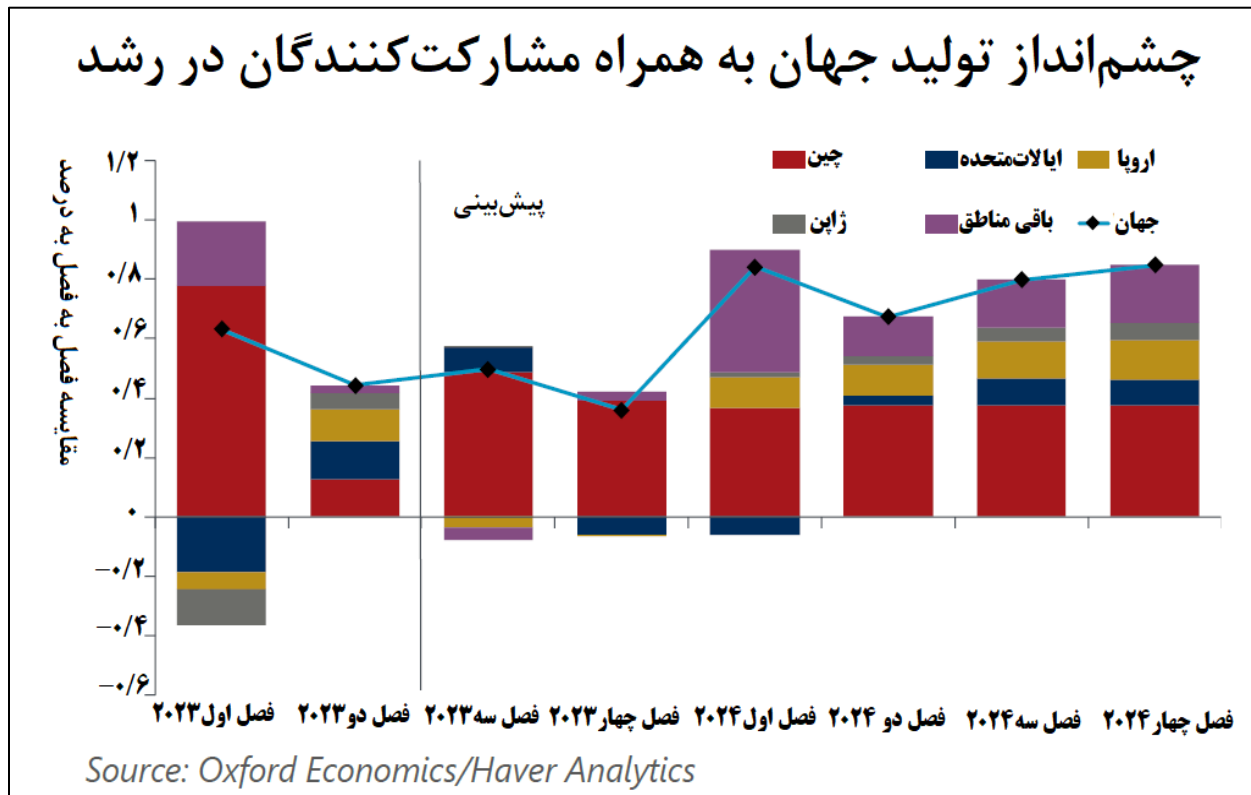
زنجیره تامین پراکنده، زنجیره‌ای است که تولیدکننده با بسیاری از تامین‌کنندگان کوچک، یا ترکیبی از تامین‌کنندگان بزرگ و کوچک، که اغلب به هم مرتبط نیستند، مرتبط می‌شود. یک زنجیره تامین تکه تکه، که معمولاً درجه بالایی از تکه‌تکه شدن در شبکه تامین‌کنندگان را تجربه می‌کند، کمتر یکپارچه است و نسبت پایینی از اتصال این تامین‌کنندگان وجود دارد. همچنین یک شبکه تامین گسسته دارای درجه بالایی از پراکندگی در تامین و توزیع کالا و درجه پایینی از اتصال صنعتگران به یکدیگر است. در چنین وضعیتی، یک محصول معین ممکن است یک یا چند منشا داشته باشد. گاهی ممکن است این محصول از یک مکان تهیه شود، در حالی که در برخی مواقع ممکن است از نقاط مختلف یا حتی کشورهای مختلف تهیه شود. مدیریت زنجیره‌های تامین دشوار است، اما یکی از مشکلاتی که به ویژه برای تولیدکنندگان قابل توجه است، پیچیدگی زنجیره تامین آنها است. زنجیره تامین تکه‌تکه نیاز به یک استراتژی برای مدیریت زنجیره‌های تامین دارد که یکپارچه‌تر، انعطاف‌پذیرتر و ناب‌تر باشند. دستیابی به چنین وضعیتی ناگزیر است؛ اما این هدف برای صنایع تا زمان تحقق و عملیاتی شدن، هزینه بسیاری در پی خواهد داشت. گزارش اقتصادی موسسه آکسفورد سعی دارد با همین نگرش به ارائه تصویری از آینده بخش صنعتی جهان بپردازد.

^۳ Fragmented Supply Chain

^۴ Di-Risking

آینده تولید در عصر گسستگی

تصویری که با لحاظ همه مسائل برای بخش صنعت در سالیان آتی قابل ترسیم است، مثبت و تا حدی رو به رشد به نظر می‌رسد. موسسه اقتصادی آکسفورد در گزارشی که در سپتامبر ۲۰۲۳ منتشر کرده تاکید دارد نرخ رشد بخش صنعت در سال ۲۰۲۳ حدود ۱/۵ درصد خواهد بود که از پیش‌بینی‌های قبلی نهادهای مرجع اقتصاد جهان تا حدی بالاتر است. چین همچنان موتور رشد تولید صنعتی جهان خواهد بود؛ اما وضعیت حتی در چین هم چندان مناسب نیست و به‌رغم تداوم رشد مثبت، به نظر می‌رسد وقایع اخیر روی پتانسیل این کشور برای افزایش سهم از نرخ رشد تولید جهان اثر می‌گذارد، به طوری که دست کم در میان‌مدت قدرت صنعتی این کشور رو به ضعف خواهد رفت. آمریکا نیز به عنوان بزرگترین اقتصاد جهان شرایط چندان مناسبی را دست‌کم در طول سه فصل آینده تجربه نخواهد کرد؛ گرچه گزارش تاکید دارد در نیمه دوم ۲۰۲۴ وضعیت صنایع در این کشور اندکی بهبود خواهد یافت. بازیگر مهم دیگری که شرایط خوبی را طی سه فصل پیش‌رو تجربه نخواهد کرد، ژاپن است. اروپا نیز گرچه در طول برخی فصول آتی احتمالاً شرایط تولید چندان پررونقی نداشته باشد اما طبق برآوردهای این موسسه در نیمه دوم ۲۰۲۴ شرایط بهتری را تجربه خواهد کرد. کشورهای در حال توسعه و نوظهور به عنوان بازیگر مهم اقتصاد جهان، در این گزارش شرایط مناسبی دارند. سهم این کشورها از رشد تولید جهان گرچه تا پایان فصل نخست ۲۰۲۴ رو به ضعف خواهد رفت اما در نیمه دوم ۲۰۲۴ شرایط خوبی پیدا می‌کند.

طبق برآورد موسسه آکسفورد انتظار می‌رود که در اواخر سال جاری شاهد رکود صنعتی کم عمق در ایالات متحده و اروپا باشیم گرچه بهبودی اندک تولید در سال ۲۰۲۴ دور از انتظار نیست. همچنین انتظار می‌رود که جهان در نیمه دوم سال ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ شاهد بهبود فعالیت های صنعتی چین باشد اما تاثیر سیاست های انقباضی، تنگنای اعتباری شرکت‌ها و خریداران در کنار تورم بالا (که رو به تعدیل است) محیط را برای رشد مداوم صنعت جهان سخت کرده است. به طور کلی نیز، این موسسه پیش‌بینی خود برای رشد تولید صنعتی جهان در سال ۲۰۲۴ را در محدوده ۲/۶ درصد اعلام کرده است، در حالی که بازنگری دوباره داده‌ها منجر به کاهش پیش‌بینی‌های امیدبخش برای سال ۲۰۲۳ از ۱/۶ درصد به ۱/۴ درصد حکایت دارد. مهمترین نکات درباره آینده تولید در جهان در مناطق مختلف به این شرح است:

- در اروپا، امکان انقباض تولید صنعتی در نیمه دوم ۲۰۲۳ قابل پیش‌بینی است. تشدید سیاست پولی بر تقاضا تأثیر گذاشته است. در عین حال که تغییر مسیر شدید در سطح موجودی کالاهای صنعتی پس از همه‌گیری، زمینه‌ساز کاهش تولید کالاهای واسطه شده است. به علاوه، قیمت‌های بالای انرژی باعث شده است که تولید در بخش‌های تولیدی بالادست که انرژی بر هستند به میزان قابل توجهی پایین‌تر از سطح سال گذشته باشد. اساساً دلیل ورود شرکت‌ها به واردات نهاده‌های واسطه‌ای ارزان‌تر همین موضوع است.
- اقتصاد ایالات متحده در ابتدای سه ماهه سوم ۲۰۲۳ با ثبات باقی خواهد ماند. با این وجود، پیش‌بینی موسسه آکسفورد این است که رکود صنعتی در سه ماهه چهارم سال ۲۰۲۳ آغاز شود. این موضوع به دلیل کاهش مخارج مصرفی، کاهش پس‌اندازهای اضافی، تقاضای ضعیف جهانی و افزایش قدرت دلار رخ خواهد داد.
- در چین، تولید صنعتی در بحبوحه تقاضای ضعیف صادراتی، کاهش هزینه‌های مصرفی خانوارها، اصلاح شدیدتر از حد انتظار در بخش املاک و کاهش ذخایر صنعتی، وضعیتی کم‌رونق خواهد داشت. با این وجود، اقدامات سیاستی دولت چین احتمالاً به بهبود متوالی فعالیت در نیمه دوم سال منجر شود. بخش‌های تولید پیشرفته و فناوری پیشرفته، که هدف اقدامات حمایتی قرار گرفته‌اند، ممکن است از روندهای صنعتی فعلی دور شده و دوباره رونق بگیرند.
- با وجود ضعف کوتاه‌مدت بخش تولید، نقاط روشنی در آتیه بخش صنعت وجود دارد. به نظر می‌رسد رکود در صنایع نیمه‌هادی کمرنگ شده و به پایین‌ترین حد خود از زمان کمبود تراشه رسیده است. زنجیره‌های تامین تا حد زیادی عادی شده و وضعیت قبلی خود را بازیافته‌اند. موضوعی که به بهبود تولید در بخش‌های متاثر از رکود، از جمله دو بخش هوافضا و خودرو کمک می‌کند. با این حال، رشد بخش خودرو در حال کاهش است؛ زیرا شکاف میان دوره فعلی و دوره فراگیری کرونا شروع به از بین رفتن کرده و نرخ‌های بهره بالا نیز بر سطح تقاضا برای خودرو در جهان تاثیر می‌گذارد.

در گزارش موسسه آکسفورد چشم‌انداز رشته‌فعالیت‌های صنعتی تا سال ۲۰۲۶ نیز به تفکیک ارائه شده است:

چشم‌انداز بخش صنعت به تفکیک رشته‌فعالیت‌ها تا ۲۰۲۶							
۲۰۲۶	۲۰۲۵	۲۰۲۴	۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۱	درصد از GDP	رشته فعالیت
۳/۱	۳/۲	۲/۱	۲	۳/۱	۶/۲	۱۰۰	تولید ناخالص داخلی
۳/۲	۳/۷	۲/۶	۱/۴	۲/۲	۷/۱	۲۲/۸	کل تولید صنعتی
۳/۵	۳/۸	۲/۶	۱/۲	۲/۳	۸/۸	۱۸/۱	تولید کارخانه‌ای
۳/۵	۳/۶	۳/۲	۱/۱	۲/۱	۷/۶	۵/۵	کالاهای مصرفی
۳/۴	۳/۳	۲/۴	۱/۷	۱/۹	۴/۴	۲/۵	غذا، نوشیدنی و تنباکو
۳	۳/۶	۵	-۰/۴	-۰/۸	۷/۹	۰/۷	منسوجات، چرم و لباس
۴	۴	۴/۳	۲/۲	۵	۱۵/۱	۰/۹	دارو
۲/۹	۳/۳	۲/۳	۱/۹	۱/۶	۰/۹	۰/۲	صابون، پولیش و شوینده
۳/۱	۳/۵	۳/۴	-۰/۱	۵/۳	۱۳/۱	۰/۵	جواهر، موسیقی و ادوات پزشکی
۴/۸	۴/۵	۲/۴	-۴/۸	-۰/۵	۱۱/۳	۰/۳	صنعت مبلمان
۳/۴	۳/۹	۲/۵	۳/۹	۴/۲	۹/۷	۵/۶	کالاهای سرمایه‌ای
۴/۱	۴/۷	۲/۴	۱	۳/۱	۱۳/۷	۱/۷	محصولات مهندسی و مکانیکی
۲/۳	۲/۶	۱/۱	۰/۶	-۰/۴	۹/۹	۱	فراورده‌های فلزات اساسی
۲	۲/۷	۲	۱۰/۶	۴/۵	۶/۷	۱/۲	صنعت خودرو و قطعه
۴	۴/۱	۶	۱۲/۱	۷/۷	۵/۴	۰/۲	صنعت هوایی و فضایی
۴	۴/۷	۲/۵	۲/۵	۲/۴	۶/۹	۰/۳	صنایع کشتی، قطار و موتورسیکلت
۴/۱	۳/۹	۱/۳	۲/۹	۲/۷	۸/۹	۰/۴	صنایع ابزار دقیق و نوری
۳/۵	۴	۲/۲	۰/۵	۰/۹	۹/۱	۷	کالاهای واسطه‌ای
۳/۵	۴/۴	۳/۲	۰/۲	۰/۸	۷	۱/۵	مواد و محصولات شیمیایی
۲/۳	۲/۹	۱/۱	۳/۶	۰/۴	۷/۲	۱/۱	فلزات اساسی
۱/۳	۱/۷	۲/۷	۳/۶	۱/۱	۴	۰/۷	سوخت
۳/۲	۳/۳	۲/۶	-۰/۵	-۱/۷	۶/۹	۰/۷	لاستیک و پلاستیک
۲/۴	۲/۳	-۰/۵	-۴/۸	-۱/۱	۸/۸	۰/۳	چوب و مصنوعات چوبی

منبع:

۱- Sean Metcalfe. ۲۰۲۳. Industry Research Briefing, Industry is performing worse than the broader economy. Oxford Economics, ۷ September ۲۰۲۳.